॥ अथउत्तरषट्कश्रौतसूत्रप्रारंभः ॥

अथउत्तरषट्कश्रौतसूत्रप्रारंभः ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ओम् ॥ सत्राणामुक्तादीक्षोपसदएतेनाङ्गसुसानिप्रा
नरनुवाकाद्युदवसानीयांतान्येत्यानिपत्नीसंयाजांता नीतराणि इष्मप्रा
शनसरम्विसर्जनेत्वंत्यएवंध्रुवाःस्रस्त्राणामानानाःसूक्तान्येवसूक्तस्था
नेषहीनेषुदैवतेनव्यवस्थास्तचाःप्रउगेसर्वाहर्गणेषुनायमानरूपाणांप्र
थमादङ्गःप्रवर्तनेअभ्यासातिप्रेषावङ्गउत्तमेशस्त्रेपुरिधानीयायाउत्तमे
वचनउत्तमंचतुरस्रंद्विरुक्तंप्रणुयादितीयादिषुसमूषुवाजिनंदेवजू
तमितितार्क्ष्यमग्नेनिकेवल्यसूक्तानांजातवेदसेसुनवामेमित्राग्निमारु
तेजातवेदस्यानामारंभणीयाःपर्यासांक्तदेतोहरहः×सोम×स्रास्यानीनि
होत्रकाद्वितीयादिषेवनानिसर्वाणिसर्वत्रान्यत्रांङ्गउत्तमाद्वैकल्पिकान्य

ग्निष्टोमेहर्गणमध्यगतेग्निष्टोमायनेषुवान्यान्यभ्यासातिप्रेषाभ्यामितिकौ
त्सोविङ्गतौनहुणभावान्नित्यानिहोतुरितिगोतमःसंधानादावनुप्रवृत्तत्वा
दस्तुतशस्त्रखोर्ध्वेत्रकाणामपिगाणगार्निंत्यतास्त्रधर्मान्यथस्य
प्र गाथतृचसूक्तागमेषेकाहिकंतावदुद्धरेत्॥१॥ ॥चतुर्विंशोहोताजनि
ष्टेत्याज्यमानोमित्रावरुणामित्रंवयंहवामहेमित्रंहवेपूतदक्षमर्यंवामित्रा
वरुणापुरूरुणाचिथस्तिप्रनिवंसूरउदितइनिषद्यहस्तो वियामैत्राव
रुणस्यायाहिसुषुमाहितइंद्रमिद्राधिनोवृहदिंद्रेणसंहिदृक्षसंआदह
स्वधामन्वित्येकादशेद्वादशीचोअस्थामिरुनिहवोजसासहमिधिविष्वा
अपद्विषइतिआग्नेयाछंसिनइंद्राग्नीआगतंसुतमिंद्रेभरानमोवृहन्ता

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

ङुवेययोरिदमियंवामस्यमन्मनइंद्राग्नीयुवामिमेयज्ञस्यहिस्रक्रतिजेस
छावाकस्यनेषांयस्मिन्त्सुवीरन्स्तोत्रियोयस्मिंधूःसोनुरूपैकस्तोत्रियेष
हःसुयोन्योनंनरःसोनुरूपोनचेत्सर्वोहर्गणःषळहोवैकाहिक स्तथा
सत्यंसचोर्ध्वमनुरूपेभ्येत्रजुनीतीनीनोवरुणइंद्रवोविश्वन्स्वरियत्सोमआ
सुनेनरइत्यारंभणीयाःश्रस्त्वास्वान्स्वान्यरिश्रिष्टानावपेरध्वतुर्विन्नमहा
व्रनाभिन्नि द्विष्वज्ञि द्विषुवत्सुसर्वस्तोमसर्वपृष्ठेषुचोर्ध्वमावापाग्निवांस्तू
रउदितेव्यंनरिक्षमनिरध्यावाश्वस्यसुन्वतइतिनचाःपर्यासाःसत्वेवमै
त्रावरुणस्यषळहःस्तोत्रियउत्तमःसपर्यासस्तद्वैनमन्यंपूर्वस्यस्थानेकु
र्वीतान्यत्रापिसंनिपातेनत्वंसूक्तवाकेनहितमेवासनेद्विःशंसेन्महावाल

मिदंचेछंसेदूर्ध्वमनुरूपेभ्यआरंभणीयाभ्यो वानाभाकांस्त्वानावपेरन्ना
यत्रीकारंसस्तपःपरिषस्वजइतिमैत्रावरुणायःककुभोनिधारयइतिवापू
र्वेष्टइंद्रोपमानयइतिब्राह्मणाछंसीनाहिमध्यंभराणामित्यछावाकः॥
२॥मरुत्वतीयेप्रेतुब्रह्मणस्पतिरुत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेइतिब्राह्मणस्पत्यावाच्
पतेपूर्वाणिस्याद्बृहदिंद्रायगायतनकिःसुदासोरथमितिमरुत्वतीयाऽर्ध्वेनित्या तीय
लक्याश्युभे निचमरुत्वतीयेपुरस्तात्सूक्तस्यशंसेद्देवंस्थिनाम्नागाथान्पृष्या
मिश्लवयोरन्वहंपुनःपुनरावर्तयेयुरेकैकंब्राह्मणस्यनामैवंमरुत्वतीया
नांध्रुवइंद्रनिहवोधाय्याभ्यंबृहस्पतेरथंनरंवातयोरक्रियमाणस्ययोनिं
शंसेद्देरूपवैराजशाक्वररैवतानांचपृष्यस्तोत्रियायोन्योर्ध्वास्तासांविधान

मन्वहंतामयऽर्ध्वसामत्रगाथानुक्थोरथंतरस्योभयंभृणवच्चनइन्द्रहन्तइं
द्रत्रिधातुशरणंत्वमिंद्रप्रतूर्तिंषुमोषुत्वावाघतश्चनेतिसद्विपदऽउपसमस्ये
द्विपदामिंद्रमिद्वतातयइनोतरेषांपशुष्वेकेकमन्वहंतादिदासेतिचपुर
स्तात्सूक्तस्यत्रांसे दुक्थपात्रंचमसांश्चांतरातिग्राह्यान्भक्षयंतिनिकव
ल्येनित्योभक्षजपःषोळशिपात्रेणभक्षिणः॥३॥ होत्रकाणांकयानश्चि
त्रआभुवत्कयात्वंनऽत्यामाचिदन्यद्विवासतयश्चिधित्वाजनाइमइन्द्रं
स्तोत्रियानुरूपामैत्रावरुणस्यनवोदस्मन्मतीषहंतत्वायामिसुवीर्यमभि
प्रवःसुराधसंप्रसुश्रुतंसुराधसंवयंघत्वासुतावंतःकंईवेदसुतेसचाभि
ष्याःचननाभिमूतरंनरंतमिंद्रोतवीमियाइंद्रसुजआभरइत्येकादेवं

डोमदायवाद्रधेमदेमदेहिनोददिःसुरूपकृलुमूतयेसुकंनमंनऽतयेश्रा
यंतइवसूर्यंबण्महांअसिसूर्योदुत्यद्दर्शतंवपुरुदुत्यमधुमन्नमास्वमिंद्र
प्रतूर्तिंषुत्वमिंद्रयशाश्च सीद्रक्तुंनआभरेंद्रज्येष्ठंनआभरत्वासहस्रमा
शानेमत्वासूरऽउदितइतिब्राह्मणाछंसिनस्तरोभिर्वाविदद्वसुंनरंनिरिसि
धासन्तित्वामिदाह्योनरोवयमेनमिदाह्योयोराजाचर्षणीनांयःसुत्राहाविच
र्षणिःस्वादोरित्थाविषूवतइत्याहिसोमइन्मदऽउमेयदिंद्रोदसीअभ्यतंत्रा
नऋतोनकिष्टंकर्मणानशेनतावहंतोअद्रयऽउभयंशृणवच्चनआदृषस्वपु
रूवसोकदाचनस्तरीरसिकदाचनप्रयुछसियन्तइंद्रभयामहेयथागोरोअ
पाकृतंयदिंद्रप्रागपागुदग्यथागोरोअपाकृतमित्यधावाकस्यस्तोत्रियानु

श्रौ॰सू॰ ३ रूपाणांयद्यनुरूपेस्कवीरस्तोत्रियानुरूपऽर्ध्वंस्तोत्रियानुरूपेभ्यःकस्तमिंद्र
४ तावसुंकनयोअतसीनांकदूनस्याकृतमितिकदंतःप्रगाथाअपप्राचइं
द्रविश्वांअमित्रांब्रह्मणानेब्रह्मयुजायुनज्म्युकंनोलोकमनुनेषिविद्वानि
तिकद्ध्यआरंभणीयाऽर्ध्वमारंभणीयाभ्यःसद्योहजातइत्यहरहःशस्यं
मैत्रावरुणोसाइदुग्नवसेशासदुग्निरितरोवहीनसूक्तेआसत्योया
वित्यहीनसूक्तंद्वितीयंमैत्रावरुणंऽउब्रह्मण्यमितष्टवेतीतरावहरहः
शस्येनूनंसानइंसंतमुत्तममहीनसूक्तानिषड्हस्तोत्रियानावपत्नदु
ष्यदेवःसविताहिरण्ययेतिनिस्रुस्तोहद्यावाएथिवीयज्ञस्यवोरध्यमिति ५
वैश्वदेवंपक्षस्यवृद्धोवृष्टिशर्धायंयज्ञेनवर्धतेसाग्निमारुतमग्निष्टोमइद

महरुक्थ्योवा॥४॥अग्निंवःपृच्छाहोतारंतरपृष्ठाभ्यांयुजानिद्वहरुक्थानीतरा
वित्यहीनादिषुपृष्ठस्यस्तोत्रंद्वितीयानिवैरूपवैराजशाक्वररैवतानितेषांयथा
क्रमंनोक्रियायांयोनीःशंसेत्सर्वत्रचास्वयोनिभावोन्यत्राश्विनाद्यशस्त्रीमस्यव
क्रियमाणस्यापिसानुरूपायोनिंत्यःसर्वंशंसेदर्ध्वमितरस्यानुरूपंद्वितीया
परिशिष्टाःबापानुष्टुभमित्रंवयंहवामहेमित्रंहुवेपूतदक्षमयंवोमित्रावरु
णोऽग्निर्मित्रावरुणेतिचतुर्णांद्वितीयमुक्थंरैभ्यंमित्रयेर्क
रुणयोरितिषट्काव्येभिरदाभ्येतिनिस्रोमित्रस्यचर्षणीधृतद्यूनिचतस्रोमै
त्रेयद्वितेविष्टइतिवारुणमेनस्यतृचमावपेनमेत्रावरुणोनित्यादधिकंस्तो
मकारणात्पंचसप्तदशैनवैकविंशोद्वादशचतुर्विंशंचदशत्रिणवएकविंश

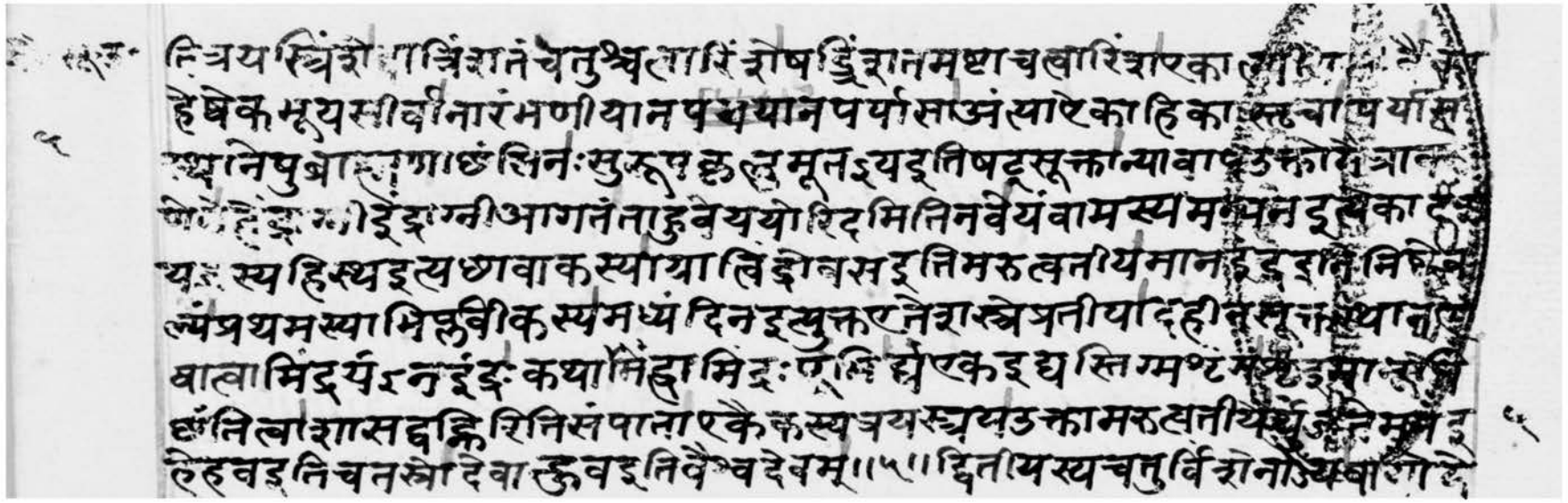

नेसहस्विणइतिहैतीध्राःसोमासआग हीत्येकोभादेवा दिवस्पृथ्वोनिद्वेभ्यु
क्त्याद्यगवाङ्गिरइ न्द्रोकायंवोमित्रावरुणेतिपंचत्त्वागात्तेमदप्रउगमि
त्ये नदाचक्षतेविश्वानरस्यवस्पतिमिद्वृत्सोमपाएकइतिमरुत्वतीयस्य
प्रतिपदनुचरावविंद्सोमंयातईतिरवमेतिमध्यंदिनेनिषेवल्यस्योत्तमे विप
रीतेभारद्वाजोहोताचेमक्रत्वाचातुर्विंशकंतृतीयसवनंविश्वोदेवस्यने
तुरित्येकोतत्सवितुर्वरेण्यमितिहैआविश्वदेवंसत्यंमितितुवैश्वदेव
स्यप्रतिपद नुचरावाज्यप्रउगेप्रतिपदनुचराश्चोभयोर्युग्मेषवमतिछंद
॥६॥तृतीयस्यचर्यमायोजानएवेतिमध्यंदिनस्तुवस्यघृतेनद्यावा
पृथिवीइतिनिस्तोनश्चोजानःपरावतोयइतिवैश्वदेवं वैश्वानराय धिषणां

धारावरामरुतंस्वमग्नेप्रथमोअंगिराइत्याग्निमारुतंचतुर्थस्योग्रोजइति निषेवन्यंइत्याग्न्यमस्यमेद्यावापृथिवीइतिनिर्स्तस्तंमेअपइतिवैश्वदेवंवैश्वानरंमनसेति तिस्रःप्रयेशुंभंनेजनस्यगोपाइत्याग्निमारुतंपंचमस्यकयाशुभीयस्तिग्मशृंगइतिमध्यंदिनंःकयाशुभीयस्यतुनवस्युत्तमान्यचापियत्रनिवित्यानंस्याद्भुतवतीभुवनानामभिश्रियंइत्रसुभिर्वाजवद्भिरितिनृचौकदुप्रियायेतिवैश्वदेवंपृक्षस्यवृष्णोहरिभ्राड्यमेनूत्वित्सहोजाइत्याग्निमारुतंषष्ठस्यसावित्रार्भवंत्तनीयेन वैश्वानरीयंचकनरापूर्वीषासानक्तेतिवैश्वदेवं प्रयज्यवइमंस्तोममित्याग्निमारुतमित्यभिष्टुवःषळहःस्तस्याग्नि स्तोमा ६
वभिनउक्थ्यामध्यउक्थ्येषुस्तोत्रिया नुरूपामैत्रावरुणस्य॥७॥रह्यूषुब्रना

णितआग्निरगामिभारतःप्रवोवाजाअभिययोमिप्रयांसिवाहसाप्रमंहिष्ठगायतप्रसोअग्नेतवोतिभिरग्निंवोवृधंतमग्नेयंयज्ञमध्वरंयज्ञिंवावृहमहेयःसमिधायआकुलातेअग्नइधीमह्युमेसुश्चंद्रसर्पिषइतिद्वेरकाचाग्निंतंमन्येयोवसुरानेवत्सोमनोयमदाग्नेसूरयिमश्नवदेषंवोअतिथिंश्रेष्ठंयविष्ठभारतेभद्रोनोअग्निराकुतोयदीचतेभिरोकुतआघायेअग्निमिधनइमाअभिप्रणोनुमइत्यथाब्रारुणाछंसिनोभ्रातृव्योअनाकेमानेअमाजुरेयथैवाद्यसिवीरयुरवाद्यस्यसून्नानंतेमदंगृणीमसिनम्वभिप्रगायतवयमुतामपूर्व्यायेनइदमिदंपुरेंद्रायसामगायतसखायआनिषामहियरकइद्दिदयतेयइंद्रसोमपातएन्द्रनोगध्युमध्वोमदिनरमेतोविंद्रस्तवाम स खायःस्तुहीदंव्य

श्रौं सू उ श्वत्वंनइंद्राभरवयमुत्वामपूर्व्यंयोनइदमिदंपुराएाहीमइंदवइतिसमाहार्यो
नुरूपोभ्रातव्योअनावंमातेअमाजुरोयथेत्सथाछावाकरयेइंविश्वाअवी
वृधन्नुवयमिंद्रायरांस्यश्रुधीहवंतिरश्म्याआश्रुकर्णश्रुधीहवंमसाविसो
मइंद्रतइमंमिंद्रसुतंपिबयदिंद्रचित्रमेहनायस्तेसाधिष्ठावसेपुरोमिंदुर्यु
वाकविर्हषाद्यसिराधसेगायंतित्वागायत्रिणोअर्चतागिरोरथीरिवेनिसूक्ता
नामेकेकंशिष्टावपेरनू॥ ८॥स्तोमेवर्धमानइमाउवांभ्रमयोमन्यमानाइति
तिस्रइंद्राकोवामितिसूक्तेश्रुष्टीवांयज्ञोयुवोनरापुनीषेवामिमानिवांभाग
धेयानीयेतस्थयथार्थमेत्रावरुणोयस्तस्तभयोअद्भिर्घृतेदिवइतिसूक्ते
अस्तेवस्तुप्रतरमायाविंद्रःस्वपतिरिमांधियमिनिब्राह्मणाछंसाविछोनुं

कमितिसूक्तेपरोमात्रयेत्यछावाकः॥९॥पृष्ठस्याभिप्लवेनोक्तेअहनीआधेआद्यौ
तृतीयसवनानिचान्वहमुपप्रयंतइतितुप्रथमेहन्याज्यमितिद्वितीयेनृती
येयुक्ष्वाहीत्याज्यैवायवायाहिवीतयइत्येकावायोयाहिवीतयेतिद्वेइंद्रश्चवाय
वेषासुतानामितिद्वयोरन्यतरांहिरामित्रावरुणेवयमश्विनावेहगछतमायात्यद्रि
भिःसुतंसजूर्विश्वेभिर्देवेभिरुतनःप्रियाप्रियेयोसोऽहंधनंमुत्तमेनृचक्षसा
साश्वतुरस्तरानवातृतीयेनाभिप्लुविकेनोक्तेमध्यंदिनस्तेतमिद्राधसेमहेत्रयइंद्र
स्यसोमाइतिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदनुचरौवेरूपंचेत्पृष्ठंयद्यावइंद्रतेशतंयदिंद्र
यावतस्त्वमितिप्रगाथोस्तोत्रियानुरूपौ॥१०॥चतुर्थेहनिप्रातरनुवाकःप्रतिपद्यै
र्चाद्योन्यूरवोद्वितीयंस्वरसोकरोत्रिमात्रमुदानंत्रिस्तस्यतस्यचोपरिष्टादपरिमि

तान्पंचवार्धौकारांननुदात्तानुत्तमस्यतुत्रीन्पूर्वमक्षरंनिहन्यतेन्यूंख्यमानेतदपि
निदर्शनायोदाहरिष्यामः॥आपो३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३
ओ३ओ३ओ३रेवतीःक्षयथाहिवस्वःक्रतुंचभद्रंबिभृथामृतंच॥रायो३ओ३ओ३ओ३
ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३चश्वस्थस्वपत्यस्यपत्नीःसरस्व
तीतद्दृणीतवयोधो३मापो३आग्निंनस्वद्दृक्तिभिस्तान्यंतस्योत्तमावर्जीनतनी
येषुपादेषुन्यूंखवोनिनर्दश्चोक्तोन्यूंखवःस्वरादिरंतओकारश्चनुर्निनर्दउत्तोदात्तो
प्रथमोतमोवनुदात्तवितरउत्तरोनुदात्ततरःप्लुतःप्रथमोमकारांतउत्तमस्तद
पिनिदर्शनायोदाहरिष्यामः॥आग्निंनस्वद्दृक्तिभिः॥होतारंत्वाद्दृणीमहे॥
युज्ञो३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३यस्तीर्णबर्हिषि
विवोमदो३ओ३ओ३ओ३शीरपावकशोचिषंविवक्षसो३मांग्निंनस्वद्दृक्तिभिः

॥होतारंत्वाद्दृणीमहे॥ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३
मदेथमदेवो३ओ३ओ३ओ३मोष्वामोदेवोमित्यस्यप्रतिगरोपिवोदात्तादनुदात्तै
स्वरितमुदात्तमिनिचतुर्भिनर्दैस्तदपिनिदर्शनायोदाहरिष्यामः॥आग्निंनस्वद्दृ
क्तिभिः॥होतारंत्वाद्दृणीमहे॥युज्ञो३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३
ओ३ओ३ओ३यस्तीर्णबर्हिषेविवोमदो३ओ३ओ३ओ३शीरपावकशोचिषंवि
वक्षसो३मांग्निंनस्वद्दृक्तिभिः॥होतारंत्वाद्दृणीमहे॥ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३
ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३मदेथमदेवो३ओ३ओ३ओ३मोष्वामोदेवोमित्य
स्यप्रतिगरःप्रथमादर्धौकारादध्वर्युर्न्यूंखयेद्वितीयाद्व्युपरमेहैकयथावा
संपादयिष्यंतोमन्येरन्वायोशुक्रोअयामिनेविहोत्राअवीतावायोशतंहरीणा

मिद्रश्ववायवेषांसोमानांमाचिकितानसुक्रतूआनोविश्वाभिरूतिभिस्यमुवो
अप्रहणंबित्तमेनदीतमइत्सानुष्टुभंपऊगंमेकपानिन्यःप्रथमंस्तोत्रायज्ञेभिरी
महइंदवसोसुतंमधइतिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदनुचरौश्रुधीहवमिंद्रमरुत्वांइंदेति
मरुत्वतीयंस्तोत्रंविदद्भ्यांदनेकमावेस्तोकानांवैराजंचेत्पृषिबासोमंमिद्रमे
दतुतेतिस्तोत्रियानुरूपौकुहस्तुतइंद्रोयुध्मस्यतइतिनिष्केवल्यंश्रुधीहवीयस्तु
तचआद्यैर्धर्चादिषुन्यूंखरवंकुहस्तुतीयस्यविराजांमध्यमेषुपादेषुनित्यइहु
प्रतिगरोन्यूंखरवादिःप्रणवांतःप्रणवैकुहस्तुतीयानामर्धर्चशश्चेनदुत्तमावर्जं
ननेगिरोअपिमृष्येतुरस्यप्रवोमहेमहिवृधेभरध्वमितिचतस्रस्तिस्रश्चविराज
स्तासामूर्ध्वमारंभणीयाभ्यस्तृचोनावपरन्नाघंमेत्रावरुणस्तस्योत्तमादिशास्ता

नांतंब्राह्मणाधंसीतस्यचाधावाकोयजामहइंद्रंवज्रदक्षिणमितिद्वितीयानेव
मेवपंचमेहनियश्चिद्धिसत्यसोमपाइत्येकैकमेवमेवषष्ठेहनीडायहिघोरस्तुरोअ
नन्मतेत्येवमेव॥११॥ ॥स्तोमेवर्धमानेकोअद्यनर्योवनेनवायआहाद्यर्वाङि
त्यर्चोन्यावपेरनुपरिषत्यारुछंदोमानिशस्तेंद्राणित्रेष्टुभान्यमरु
च्छंदान्यावपेरन्नेतान्यनोप्यानिशंसनमेकयाद्वाभ्यांवाप्रातःसवनेपरिमि
ताभिरुत्तरयोःसवनयोःपंचमस्येममूषुवोअतिथिमुषर्बुधमितिनवाज्यमा
नोयज्ञंदिवस्पृथ्वामितिहैआनोवायोमहेतनइत्येकारथेनपथुपाजसाबहवः
सूरचक्षसइमउवांदिविष्यः।पिबासुतस्यरसिनोदेवंदेवंवोवसेदेवंदेवंहुव
ेमगइषेवचइतिबार्हतंपऊगंप्रगाथानेकेद्वितीयोत्तमवर्जंयत्सोमाचजन्यायाविश्वो

इडित्सोमपाएकडितिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदनुचरावचितासीत्था हीडपिबतुम्य-
मितिमरुतायंशाक्करंचेन्नृषदमहानाम्यःस्तोत्रियःस्याअध्यर्धकारंनवमंकृत्वा
९० तिस्रोभवंतिनाभिःपुरीषपदान्युपसंतनुयात्पंचास्तरशःपूर्वाणिपंचसर्वाणिवा
यथानिशांतंयोनिस्थानेतुयथानिशांतंसपुरीषपदाउत्तमेनसंतानःस्वादोरित्था
विषूवतऊपनोहरिभिःसुतंमेंद्रविश्वाअवीवृधन्निति त्रयस्त्रचाअनुरूपंभेदं
ब्रह्मेंद्रोमदायसत्रामदासइतिनिकेवल्यंपांडूपूर्वसूक्तेमरुत्वतीयेपांडूनिके
वल्येआद्येतुत्रिष्टुबुत्तमेतयोरवसानेशतक्रतोसमस्मृद्धिदितिमरुत्वतीयेश
वीपतेनेधेतिनिकेवल्येनिकेवल्ये॥ ॥१२॥ ॥इतिभौमसूत्रसप्तमोध्यायः॥ ॥ १०
ॐमू॥षष्ठस्यप्रातःसवनेप्रस्तोतयाज्यानांपुरस्तादन्याःकृत्वोभाभ्यामनवा

नंतोयजंतिवृषभिंद्रवृषपाणासद्देवःसुमुमायातमद्भिर्वनोतिहिसुन्वंक्षयंपरीण
सोमेषुवोअस्मदभितानिपौंस्योषूणोअग्नेश्रुणुहित्वमीळितोभिंद्रोतारमन्येदाखंतं
दध्यङ्हमजनुषंपूर्वोअंगिराइत्येवमेवमाध्यंदिनेध्यर्धोतुतत्रानवामैनंपिबासो
मभिंद्रसुवानमद्भिरिंद्रायहिद्यौरसुरोअनम्नतेतिषळुपरिष्टात्त्रचस्तुयाज्यानांप्र
षम्नतेसोयजमत्रंचानवानमुक्थसामनैरसोयजेतिप्रेष्येदेवमेवयजंतितुभ्यंहिन्वानो
धासिष्टगाइतिअपेक्षादशायंजायतमनुषोधरीमणीत्याध्यमेकेनद्वाभ्यांचविग्रह
स्तुभिरवसानंचतुर्भिःप्रणवोयत्रार्धर्चशःपरुछेपास्तीर्णबर्हिरितित्रौसुषुमो
यातमद्भिर्युवांसोमेभिर्देवयंतोअश्विनावर्महइंद्रवृषंनिद्रोश्रौसुषष्ठोषूणो
अग्नेश्रुणुहित्वमीळितोयेदेवासोदिव्येकादशास्थेयमददाइमसमणव्युनमिति

प्रउगंहे चैकाचपंचमएकपात्निग्रहोत्तमउत्तमेन्हचमस्यासाअष्टाक्षरानवासप
व्योमहानांत्रयइंद्रस्यसोमाइनिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदनुचरोयंत्वरथमिंद्रसयाह
षेंद्रमरुत्वइतिनिस्त्रइनिमरुत्वतीयमेकेनाग्नेवसायद्वाभ्यांप्रणुयाद्वाभ्यांमवसायद्वा
भ्यांप्रणुयाद्वन्नपछःपारुछेप्योरेवतंचेत्सप्तंरेवतीर्नःसधमादरेवांइद्देवतःस्तोत्रनि
स्तोत्रियानुरूपेषिंद्रयाह्युपनःप्रघान्त्स्याभूरेकइतिनिष्केवल्यंममित्रंदेवसवित
रमोप्योरित्येकांतत्सवितुर्वरेण्यमितिदेदोषोआगाद्दूहङ्गायधुमद्देयाषुर्वणा
॥स्तुहिदेवंसवितारं॥तमुष्टुह्यंतःसिंधुसूनुंसत्यस्ययुवानं॥अद्रोघवाचंमतिरं॥
सघानोदेवःसवितासाविषद्सुपत्निः॥उमेसुक्षिनीसुधातुरित्निवैश्वदेवस्यसुप्त्नि
पदनुचराऊहत्यचोत्तमसूक्तेत्रीणिदित्यारोद्रमित्निमागुपान्तमायाये यजत्रेत्या

वपतेतस्यार्धर्चशःप्रागुत्तमायाऊर्ध्वचतुर्थ्याःशिष्टंशस्त्वास्वस्तिनोमित्रीतामश्वि
नाभगइतित्रचइनिवैश्वदेवं॥२॥होत्रकाणांद्विपदास्विहोक्थ्येषुस्तुवतेतऊर्ध्वमनु
रूपेभ्योविहृत्यनिशिल्पानिशंसेयुर्मित्रावरुणस्याग्नेवंन्नोअंतमोभनेभवसुषमि
धासमिधइतिस्तोत्रियानुरूपावयवालखिल्यावित्यादुक्तेषोढशिनासूक्तानांप्र
थमद्वितीयेपछस्तृतीयचतुर्थेअर्धर्चशःसूक्तयःपंचमषष्ठेव्यतिमर्शीवाविहरेत्पूर्व
स्यप्रथमामुत्तरस्यद्वितीययोत्तरस्यप्रथमांपूर्वस्यद्वितीययातयोर्नानर्चाप्रथमद्वि
तीयाभ्यांपादाभ्यांमवस्येत्प्रथमद्वितीयाभ्यांप्रणुयात्तृतीयोत्तमाभ्यांमवस्येच्चतीयो
त्तमाभ्यांप्रणुयाद्देवंमनिमर्शमर्धर्चशउत्तरेष्वेवंव्यतिमर्शमेकउत्तरेविपरिह
रेदेवोत्तमसूक्तेगायत्रसर्वत्रेमानिवांभागधेयानीतिप्रागुत्तमायाआहूयदूरोहणं

रोथामोदेवोपानहिपादंजरितरोथामोदेवोत्तरांजनीमांजन्यांजरितरोथामोदे
वोत्तरांजनीसंगमन्यांजरितरोथामोदेवेतिप्रतिगराअवसानेषिहेथप्रागपागुद
गितिचतस्रोद्वेधाकारंप्रणवेनासंतन्वन्नलाबूनिजरिथामोदेवो३म्॥ एषा
नकानिजरितरोथामोदेवो३म्॥अश्वत्थपलाशंतरेजरितरोथामोदेवो३
म्॥पिपीलिकावटोजरितरोथामोदेवो३मितिप्रतिगराःप्रणवेषुसुगित्यभिगङ्ग
तद्वित्रीणिपदानिसवोणियथानिशंतंश्वाजरितरोथामोदेवपर्णशरोजरि
तरोथामोदेवगोशफोजरितरोथामोदेवेतिप्रतिगरावीमेदेवाअकंसतेत्य
नुष्टुप्शलीयीयफ्यतेजरितरोथामोदेवहोताविष्टीमेनजरितरोथामोदेवोम्ति
प्रतिगरावादित्याहजरितरंगिरोभ्योदक्षिणामनयन्निसमदशपदोन्योह

जरितरोथामोदेवनथाहजरितरोथामोदेवेतिप्रतिगरोव्यत्यासंमध्येप्रणवउत्तम
त्वमिदशर्मरिणन्नितूनेछदस्त्विसएनाअनुष्टुभोयदस्याअंकुमेद्याइत्याहनस्या
आज्यादयोक्तास्त्रितुर्थकएंन्नरोयद्वप्राचीरजगंतेनिचेने ई३ इइइइइइ ई३ इ
इइइइइ ई३ इइइइ किमयमिदमाहो३ओ३ओ३ओ३मोथामोम्देवोमित्यासो
प्रतिगरोदधिक्राण्णाअकारिषमित्यनुष्टुफ्तासोमधुमत्तमाइतिचनिस्त्रोवइप्सो
अंशुमतीमतिष्ठदितिनिस्त्रोणामईइमितिनित्यमेकाहिकं३ अथाश्वाकस्य
प्रवइद्वायवृत्रहंतमायेतिस्तोत्रियानुरूपावथैवयामरुद्भिरुक्थेवृषाकपिनाओ३
ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ओ३ मदेमधोर्मदस्यमिदस्य
मदेवो३ओ३ओ३ओ३मोथामोदेवामितस्यप्रतिगरऋतुर्जनित्रीतिनित्यान्येका
हिकान्येवमुक्त्वानियत्रयत्रदिपदासुस्तवीरन्तिसशिल्पंतिदमहविश्वजिच्चनोचेर

ग्निष्टोमौयदिवोक्थ्येषदिपदासुस्तुवीरन्माध्यंदिनएवोर्ध्वमारंभणीयाभ्यः
प्रउगस्याश्शिल्पानिशंसेयुर्बार्हतान्येवसूक्तानिवाःलखिल्यानांमैत्रावरुणःसु
कीर्तिर्ब्राह्मणाछंसीवृषाकपिंचपंडूशंसेद्योर्नयइंद्रेयछावाकःप्रतिवयाम
इतिवदन्तइतीवयामरुतमाग्निमारुतेपुरस्तान्मारुतस्यषडहःसमासमु
क्तमेषदैवषडेवपृष्ठ्याहन्यहरहःशास्यस्यैकमूयसीःशस्त्वामैत्रावरुणीडूरोहणं
शोहैतंसंपातसूक्तएकाहीभवतुनद्येकाहीनवस्वहरहःशास्यानिनारंभणीया
नकंडतःकंडतांस्थानेनिसात्प्रगाथोछस्वासंपानानेवसंपातवत्स्वहीनसूक्ता १४
नीतरेषुतनोत्यांन्येकाहिकानिसंपातवत्स्तनुसर्वस्तोमेषुप्राकृतेवैकाहेहीं
नसूक्तान्यादितस्तनीयानिसामसूक्तानिसप्रगाथानिसर्वपृष्ठेषुपृष्ठानिपृ

ष्ठेसंस्थाअग्निष्टोमःप्रथमंषोडशीचतुर्थमुक्थ्याइतरेतिपृष्ठ्याःप्रत्यक्षपृष्ठ
न्येःपरोक्षपृष्ठएतैर्वोपसृष्टैर्वैरूपादिनामभावेपृष्ठ्यःस्तोमःपवमानभावेआप
वर्यपृष्ठ्यस्तनूपृष्ठ्याहोनुश्वेछ्येतनोधसे॥४॥ ॥अभिनिद्वहतृष्ठउभयसामा
यद्यपिरथंतरंयज्ञायज्ञीयस्यस्थानेपिबवोस्विहसामप्रगाथंःपिबासोमंतमु
ष्टहीतिमध्यंदिनस्तयोरेकाहिकेपुरस्तादन्यवाशंसेयुरेतएवानेगोतमःसप्तदश
त्वासृष्टस्यायावस्योयावयंःकुशानानवनोदशनोवानिषेवल्येतावतिसूक्तम
ध्यंदिनास्करिनिमहान्यायोमरुत्वतीयस्योक्षमेविपरीतेचानुर्विश्रिंकंतनीयस
वनमभिप्लवेज्यहःपूर्वैःस्वरसामानैःस्वराणितिहपृष्ठानिपवतेपांस्तोत्रियाय
ज्ञायथाअपूर्व्यमत्स्यपाइनेमहस्मेनंप्रत्येतनेत्याघोवासर्वपावयंघत्वासुना

वंतइतिनिस्रोहृहत्योयस्तेसाधिष्ठोवसइतिषळृनुष्टुभइसनुरूपास्तोत्रियेय
थायुक्ताहृहतीतथानुरूपेस्त्रीयोन्येतानियथाहृहद्रथंतरे॥ ५॥ ॥विषुवांदि
वाकीर्येउदितेप्रातरनुवाकः पृथुपाजाअमर्त्यइतिषट्धाय्याःसामिधेनीनांसो
र्यःसवनीयस्योपालंभ्यःसोमापोछोवांसमुद्रादूर्मिरित्याज्यंत्यंसुमेपंकयाशु
भेनिमरुतवतीयंमहादिवाकीर्येपृष्ठंविभ्राड्बृहत्पिबेतुसोम्यंमधुनोमित्रस्यव
रुणस्यचक्षसइतिस्रोत्रियानुरूपोयदिंद्रहद्रथंतरेपवमानयोकुर्युर्योनीएन
योःश्रांसेद्रथंतरस्यपूर्वीमाद्येभवतोन्याभिरापसंनिपातंउतमस्त्विहसामप्र
गाथोन्नणामुत्वानृतमंगीर्भिरुक्थेरितिनिस्रोयस्तिग्मशृंगोमित्यंमेषमिंद्रस्यनु
वीर्याणीत्येतस्मिन्नेडीनिविदश्चास्वांश्रांसेदेवोत्तराणिषड्विश्चिदस्यस्कंतद्

त्समेषप्रपूर्वेदृषामदःप्रमंहिष्ठायसमृक्वभिर्वृषभंतमस्यकांश्चास्वाहू
यद्रोहणंरोहेदितिनिष्केवल्यंविकर्णंचेद्वृत्रसामोर्ध्वमनुरूपांतंवोदस्मन्तीषहं
मभिप्रवःसुराधसमिनिद्राक्षणाछंसोश्येतनोधसचार्योनीश्रांसेन्नेधसस्पू
र्वीश्येतस्योत्तरामेनधोत्रकाणांयोनिस्थानंयत्रप्रगाथआदानमेताभ्यस्तपंचा
हावपरिमितवादुत्तमेनाभिपूर्विकेनोक्तनीयसवनमेकाहिकोतुप्रतिपदनु
चरौभासंचयज्ञायज्ञीयस्थानेएक्षस्यवृक्षोऽरुषस्यनूसदइतिस्रोत्रियानुरूपो
मूर्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यामूर्धादिवोनाभिरग्निःपृथिव्याइतिवान्यासु
चेदवंलिंगास्वनोनुरूपआवृत्तास्वरसामानः॥ ६॥ ॥विश्वजिनोग्निनरइत्या
ज्यंचतुर्विंशोनमध्यंदिनोवैराजंतुपृष्ठंसम्पूर्वंवृहत्तश्चयोनिंप्राश्वेरूपयो

त्रिप्रा होत्रकाणांपष्ठानिशाक्करवैरूपरैवतानितेयोनिःशंसंतिवामदेव्यस्यमै-
त्रावरुणउक्थेब्राह्मणाछंसिनःकालेयस्याशाषाकरेकाहिकौस्तोत्रियावेतयोर्या
मीनाअंतरेणकद्रुतश्चैनेषामेवपृष्ठानांसामप्रगाथांस्तंचामदौयोजानमूर्वा
भूरेकइतिसामसूक्तानिपुरस्तात्सूक्तानामुक्तंतृतीयसवनमुत्तमेनपृष्ठेन
काहिकौतुप्रतिपदनुचरौबृहद्रथंतरेसामत्वमग्नेयतानामितिनिस्तो
त्रियानुरूपाविंतिनवरात्रःसर्वेग्निष्टोमाउक्थ्याने केस्वरसाम्नोद्वितीयमामि
क्षुविकंगौरायुक्तरंयहकूतेपूर्वस्माअहःसवनश्रोयथांतरंगौरायुक्तरात्स
व्हकूतेयुग्मभ्योगौरयुक्तेभ्यआयुर्दशरात्रेपृष्ठ्यःषडहःपूर्वेअहःपुनश्छंदो १६
मानित्वंत्रस्रोपिवैरूपंतृतीयेप्रथमस्यछंदोमिकस्यद्विपूक्तोमध्यंदिनेवैषुवते

निविद्धानेपूर्वेचद्वितीयस्यशंसामहोमहश्चित्वमिंद्रषिबासोममिन्नमस्यद्यावा
पृथिवीमहीइंद्रोन्वदिनिमरुत्वतीयमपूर्व्यापुरुतमानिनांसुतेकीर्तिंबभ्रोइंद्र
योहदिवश्चिदस्यत्वंमहोंइंद्रनुभ्यमितिनिष्केवल्यंतृतीयस्येंद्रःसाहागायत्सामेति
षाहरीप्रमंदिनइमाउत्वेनिमरुत्वतीयंसंचत्वेजग्मुरितिसूक्तेआसत्योयात्वहंभुवं
नन्नंद्रियमितिनिष्केवल्यमायाहिवनसेमानुकंयभ्रुरेकइतिद्विपदासूक्तानिपु
रस्ताद्वैश्वदेवंसूक्तानामितिनुसमूव्हेः॥७॥॥वूव्हश्चेत्पृष्ठ्यस्योत्तरेऽहर्मध्यं
दिनेषुगायत्रांस्तृचानुपसंशास्यनेषुमित्रंदोदध्यादिमंनुमायिनंडुत्वेत्यमुवःसत्रा
साहंमरुत्वांइंद्रमीढुस्तमिंद्रंवाजयामस्ययंहयेनवाइदमुपनोहरिभिःसुतमिति
त्रैष्टुभान्येषांतृतीयेसवनानिचतुर्थेहन्यादेवोयातुप्रधावेतिवासिष्ठंप्रप्रभुप्र
मंसुनैतिनिवैश्वदेवंवैश्वानरस्यसुमतौकईंयक्ताअग्निंनरइत्याग्निमारुतमष्टाद

शोन्तमेविराजोद्विपदाएकादशमारुतएकविंशतिर्वैश्वदेवसूक्तेपंचमस्योदुष्य
देवःसवितादमूनाइतिनिस्रोमहीद्यावापृथिवीइहज्येष्ठइतिचतस्रऋग्भुवनस्य
स्तुषेजनमित्रिवैश्वदेवंहविष्मंतंवपुनंतदग्निर्होतागृहपतिःसराजेतिनिस्रइत्या
ग्निमारुतमुत्तमावैश्वदेवसूक्तेसाध्यास्तानमाजानंतवेदस्यसर्वत्राध्यासानुपसम
स्यप्रणुयाषष्ठस्योदुष्यदेवइतिगार्त्समदंकिमुश्रेष्ठउपनोवाजाइत्रयोदशा
र्भवंचतस्रश्चवैश्वदेवसूक्तेत्वमंयमुद्वरेदितिवैश्वदेवमहश्चकृष्णमध्वनाम
सप्रथेयाग्निमारुतमितिपृष्ठ्यः॥८॥ ॥अथछंदोमाःसमुद्रादूर्मिरित्यास
मावायोशुक्रपाउपनःप्रयाभिर्यासिदाश्वांसमछानोनियुद्भिःशतिनी
रंभिरध्वैप्रसोनाजीरोअध्वरेष्ठाद्योवायवइंद्रमादनासोयावांशतंनियुतो
यासहस्रमित्येकपात्निन्यःप्रयद्वोमित्रावरुणास्पृधन्नागोमतानासत्यार

थेनानोदेवश्रवसायाहिशुभ्रित्रयोयज्ञेषुदेवयंतोअर्चन्नृतोसाषाससासस्व
एषेतिप्रउगंमाध्यंदिनेसूक्तेविपरिहृत्येतरयोर्निविदोदध्यादेवमुत्तरयोवैश्व
र्तुर्यपंचमेअभित्वादेवसवितःप्रेतोयज्ञस्यशंभुवायेदवायजन्मनइतिनवचारे
भिरग्नेदुवइतिवैश्वदेवंनित्यानिद्विपदान्सूक्तानिवैश्वानरोअजीजनदित्येकास
विश्वंप्रतिचाक्लृपदृनूनुस्तनतेवशी॥यज्ञस्यवयउत्तिरन्॥वृषापावकदीदिद्य
ग्नेवैश्वानरद्युमत्॥जमदग्निभिरुक्षतः॥प्रयद्वस्त्रिषुमंदनेवदुत्याग्निमारुतं
म॥२॥ ॥द्वितीयस्याग्निर्वोदेवमित्याज्यंकुविदंगनमसोयेवृषासःपीवोअ
न्नोरयिवृधःसुमेधाउक्षन्नुषसःसुदिनाअरिप्राइत्येकपात्निन्यउशंनाइतान
दभायगोपायावनरस्तनोयावद्योजइत्येकाद्वैचप्रतिवांसूरउदितेसूक्तेधेनुः
मत्तस्यकाम्यंदुहानाब्रह्माणइंद्रोपयाहिविद्वान्पर्षोअग्निःसुमतिवेसोअश्वे

दुतस्यानःसरस्वतीजुषाणेतिप्रउगंहिरण्यपाणिमूतयइतिचतस्तोमहीद्यौःपृथिवीचनोयुवानापितरापुनरितिनवोदेवानामिदवइतिवैश्वदेवमुतावानंवैश्वानरमृतस्यज्योतिषस्पतिंअजस्रंघर्ममीमहेदिविपृष्ठोअरोचताग्निर्वैश्वानरोमहान्॥ज्योतिषाबाधतेतमः॥अग्निःप्रत्नेषुधामसुकामोभूतस्यभव्यस्य॥संम्राळेकोविराजति॥क्रीळंवःशार्धोमारुतंमरुतोग्निमारुतं॥१०॥ ॥तृतीयस्यागन्ममहत्याजंघन्वीरयाशुचयोदद्रिरेतेनसत्येनमनसेध्यानादविक्षयंतारजसःपृथिव्यामाविश्वधाराश्विनागतंनोयंसोमइंद्रतुभ्यंसुन्वआतुप्रब्रह्मणोअंगिरस्वन्नक्षंतःसरस्वतीदेवयंतोहवंतआनोदिवोबृहतःपर्वतादासरेस्वस्त्यभिनोनेषिवस्यइतिप्रउगंमेकपालिन्यउत्तमोदोषोआगात्प्रवांमहिमवीअभीतिनवाविइंद्रेषेददातुनस्तनोरत्नानिधत्तनेयकाद्वेचयेत्रिंशतंवैश्वानरं

देवंवैश्वानरोनऊतयआपयातुपरावतः॥अग्निर्नःसुष्टुपतीरुप॥वैश्वानरोनआगमदिमंयज्ञंसजूरुप॥अग्निरुक्थेनवाहसा॥वैश्वानरोअंगिरोभ्यस्तोमउक्थंचचाकन्॥ऐषुद्युम्नंस्वर्यमत्॥मरुतोयस्यहिक्षयेवाचमित्याग्निमारुतं॥११॥ ॥दशमेहन्यनुष्टुभांस्थानेग्निंनरोदीधितिभिररण्योरितिनवमाग्नेयेकताउमाअपस्वसुस्तमइतिपञ्चदशंत्रिपुरुषस्यआशुभायातमश्विनास्वश्वेतिनवमाश्विनेऋनोस्तोकसूक्तस्यद्वितीयतृतीययोस्थानेग्नेघृतस्यधीतिभिरुभेसुभ्रंद्रसर्पिषइत्येतेइदमापःप्रवहतेत्येतस्यास्थानआपोअस्मान्मातरःशुंधयंतिह्यछावाकेअग्निमवसेवसस्माइतिनवचयोस्थानेछान्दःशिरश्छिद्रंप्रतिभूतापेषोधषाददितिनवषडवाकःपरित्वाग्नेपुरंवयमित्येतस्यास्थानेग्नेहंसिन्यत्रिणमित्युनिछ

नावपश्यतेत्येतस्यानउन्निषंन्नोजसासहेत्युरुविष्टीर्विक्रमस्वेति घृतयाज्या
स्थानेभवामित्रोनरोग्नोघृतासुनिरित्यहरहर्ध्याहर्गणेषुयत्रेदंतेहःस्यात्तिनी
घात्मा भभ्यस्येदित्येकेनास्मिन्नहनिकेनचित्कस्यचिद्दिवाऽभिवाक्यमित्येत
दाचक्षतेसंवृत्येबर्हिर्वेदिस्वाध्यायप्रयोगोतर्वदीत्येकेनमंत्रेणोपहितेनवा
र्थःप्रत्यसित्वाप्रायश्चित्तंजुहुयुरग्नेतमद्याश्वंनस्तोमैरित्याज्यंपंचाक्षरेणाविग्न
होदशाक्षरेणवात्वारथंयथोतयइत्येतस्यास्थानेत्रिकद्रुकेषुमहिषोयवाशि
रमितिसरस्वायआशिषामहीतिनिरुप्तेहोमरूत्वांइंद्रेतिमरुत्वतीयंक
थानश्चित्रआभुवदित्येतास्करथंतरंपृष्ठंतस्यायमिंशंसेदहनश्रगाणागारि द
र्दृशानेयुगमान्वयत्वानार्स्येणेवपदाऽपसंज्ञास्यक्षगावानमेकपदाःशंसेदि

द्रोविश्वस्यगोपतिरितिचतस्रऊनमोपसंनानोयइंद्रसोमपातमइतिषळु
हिहोयुध्मस्यतइतिनिष्केवल्यंतन्नवितुर्वणीमहइत्येतस्यास्थानेमित्रंदेवंस
वितारमोण्योरित्यभुक्षणइत्यार्भवंपश्चानतायुमितिद्विपदंसमित्यमग्निंसमि
धागिराग्नेइतिनत्वश्वइंद्रमतीकंजानवेदस्यंचतुर्थेनभूव्हस्यतराणिसूक्ता
निवामदेव्यमग्निष्टोमसामाग्निंमनरोदीधितिभिरग्नेयारितिस्तोत्रियानुरू
पावग्निष्टोमइदमहरूर्ध्वपत्नीसंयाजेभ्यः॥१२॥गार्हपत्येजुहूतोहरमेहरमध्व
मिहधातिरिहस्वधातिरग्नेवाड्स्वाहावाछिलाग्नीधेयउपस्तृजंधरुणंमात
रंधरुणोधयन्॥रायस्पोषमिषमूर्जमस्मासुदीधरत्स्वाहेतिसदःप्रस्तूयमा
नसेनस्तुवतेयाहिस्तुतमन्येमेनाध्वर्यविस्तूयतोहोतरितिरेतेआयंगौः

पश्चिरक्रमीदित्युपांशुनिस्वःपराचीःस्रुक्वाव्यारभ्यस्वरेणचतुर्होतृन्व्याचष्टे
नदेवावाअध्वर्योप्रजापतिगृहपतयःसत्रमासतोहोतस्तथाहोतरित्यध्वर्युः
प्रतिगृणात्यवसितेवसितेदर्शस्तुपदेषुतेषांचितिःस्रुगासी३त्॥चित्तमास्यमासी३
त्॥वाग्वेदिरासी३त्॥आधीतंबर्हिरासी३त्॥केतोऽग्निरासी३त्। विज्ञातम
ग्नीदासी३त्। प्राणोहविरासी३त्। सामाध्वर्युरासी३त्। वाचस्पतिर्होतासी३
त्। मनऽउपवक्तासी३त्।तेवारतंगृहमगृह्णन्॥वाचस्पतेविधेनामन्।विधेम
तेनाम।विधेत्वमस्माकंनाम्नाद्यांगछ॥यांदेवाःप्रजापतिगृहपतयऽइमराभु
वंस्तामद्यिरात्स्यामइत्यपव्रजन्त्यध्वर्युरथप्रजापतेस्तनूरितरऽउपांश्वनुद्रवति २०
अश्लोघंचान्नादंचानपलीचाप्रदांचकल्याणीचनिलयाचापप्रयाचाना
म्नाचानाप्याचानाधृष्याचाप्रतिधृष्याचपूर्वाचाभ्रातव्याचेतितन्वोग्निर्ग

हपतिरितिहैकआहुःसोस्यलोकस्यगृहपतिर्योयुगृहतिरितिहैकआहुःसोंत
रिक्षलोकस्यगृहपतिरसौवैगृहपतिर्योसौतपत्येषपतिर्नवोगृहाः॥येषांवै
गृहपतिंदेवंविद्यान्गृहपतिर्भवतिराध्नोतिसगृहपतीराध्नुवंतियेयजमानाः॥
येषांवांअपहतपाप्मानंदेवंविद्यान्गृहपतिर्भवत्यपसगृहपतिःपा[illegible]प्मा
नंहतेपतेयजमानाःपाप्मानंघ्नतेत्वध्वर्योअरात्मेत्युच्चैरेषायाज्यैषवषट्का
रेणानुवषट्करोत्युक्तंवषट्कारानुमंत्रणमरात्महानेरित्यध्वर्युःप्रत्याहमनसा
ध्वर्युग्रहंगृह्णातमनसाभक्षमाहरतिमानसेषुप्रक्षेषुमनसोपह्वनमक्षणोमन
सात्मानमाप्यायोदुंबरीसमन्वारभ्यषाचंयछंत्यानक्षत्रदर्शनात्रानधरान्पाणी
श्चिकीर्षन्दृश्यमानेध्वर्युमुखाःसमन्वारभ्याःसर्पत्यानीर्थदेशाद्युवंतमि

द्रापर्वतापुरोयुधेतिनपंतोध्वर्युपथेनेयेकेदक्षिणस्यहविर्धानस्याधोक्षेजेत्येके
दक्षिणस्यहविर्धानस्याप्यवरुन्ध्वावाचंविसृजंते यदिहोनमकर्मयदसरो
२१ श्चाम॥प्रजापतिंत्वपतिंतरमप्येतिसथवाचंनिरुंध तेवागेनुवागुपेतु वागुप
मेनुवागिसुत्करदेशेऽसुब्रह्मण्यांत्रिरावृयवाचंविसृजंते नित्यस्तिहवाग्विसर्ग
एतावत्मात्रंहोतृकर्मान्यत्रमहाव्रतातदेषाभियज्ञगाथागीयते॥अतिरात्रश्च
तुर्विंशःषठहावभिजित्स्वराः॥विषुवान्विश्वजिच्चैवर्थंदोमादशमंव्रतं॥प्राय
णीयश्चतुर्विंशःपृष्ठ्योभिप्लवएवच॥अभित्वरसामानो।पविषुवान्विश्वजित्तथा॥छंदोमादशमंचाहुस्तंतुमहाव्रतं॥अहीनैकाहःसत्राणांप्रकृतिःसमृद्धि
ऋयते॥यद्यन्यधीयतेपूर्वधीयतेनंप्रतिग्रामंस्तानिपंचविंशानिपर्वसंवत्सरो
मितः॥एतेषामेवप्रभवस्त्रीणिषष्टिशतानियदितिनद्येकेचनछंदोम्येवाध्व

र्यवेवाहोत्रामशंसःसमाम्नातानताकुर्यादृक्त्वत्नताद्धोत्रस्यछंदोगप्रत्यंस्तो
मस्तोत्रियःपृष्ठंसंस्थेत्यध्वर्युप्रत्यंतुव्यारब्धानंकामकालदेशदक्षिणानां
दीक्षोपसत्प्रसवसंस्थोत्थानानामेतावत्वंहविषामुच्चैरुपांशुतायांहविषां
चानुपूर्व्यमेतेभ्यएवाहोभ्योहीनेकाहान्यभ्यात्तरान्व्याख्यास्यामः॥१२॥
एतद्वैदंब्रह्मचारिणमनिरुक्तंनंसंवत्सरंचारयित्वाव्रतमनुयुमा
नुक्तोशिनेप्रब्रूयादुत्तरमहर्महानाम्नीरग्नउदयनेपूर्वपक्षेश्रोष्यन्बहिर्ग्रामा
त्स्थालीपाकंनिलमिश्रंश्रपयित्वाचार्यायवेदयीतविदितेव्रतसंशयान्पृष्ट्वानु
युमाञ्चेदापत्कारितास्युरन्वारभेनुकुमाद्ग्नावग्निश्चरतिप्रविष्टइषी
णांपुत्रोअधिराजएषः॥तस्मैसुहोमिहविषाघृतेनमादेवानामोमुहुर्गधे

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

यं मोअस्माकंमोमुहङ्गधेयंस्वाहा॥यातिरश्वीनिपद्यतेहंविधरणीइति॥नांत्वा॥
घृतस्यधारयायजेसंराधनीमहंस्वाहा॥यस्मैलोकामकामायवयंसम्राज्यजा
महे॥नमस्मभ्यंकामंदत्वाथेदंघृतंपिबस्वाहा॥अयंनोअग्निर्वरिवःकृणोत्व
यंमृधःपुरएतुप्रभिंदन्॥अयंशत्रूंजयतुजर्हृषाणोयंवाजंजयतुवाजसातौ
स्वाहा॥असूयंतेचानुमतेचस्वाहा॥प्रदात्रेस्वाहा॥व्याहृतिभिश्चपथकृघुलाहेनं
स्थालीपाकंसर्वमशानेतिमुक्त्वंतंमपामंत्रलिपूर्णमादित्यमुपस्थापयेत्संप्रता
नांघ्रतपतिरसिघ्रतंचरिष्यामितछकेयंतेनराकेयंतेनराध्यासमिति समाप्यंसं
मीक्ष्यवाचंयछेत्कालमभिसमीक्षमाणोयदासमग्निष्यादाचार्यवोकदात्रम
ध्यामोपपादनात्त्रिरात्रंवानित्याध्यायेनतमेककालमभिसमीक्षमाणआचा